

LO-ekonomernas NYHETSREV

Enheten för ekonomisk politik och arbetsmarknad
Ansvarig: Lena Westerlund, LOs chefsekonom
LO, 105 53 Stockholm
Tel. 08-796 25 00
www.lo.se

Landsorganisationen i Sverige

3 SEP 2009

LO-ekonomerna publicerar konjunkturrapporten Ekonomiska utsikter två gånger om året, vår och höst. Då och då görs mindre uppdateringar. Prognosuppdateringen i detta nyhetsbrev fokuserar på utvecklingen i Sverige.

- Den globala konjunkturen har bottnat, men återhämtningen väntas bli långsam. Tillväxten hålls tillbaka av hög skuldsättning och av att det finns mycket ledig produktionskapacitet.
- Sveriges BNP bedöms i år falla med drygt 5 procent och sedan öka med 1,8 respektive 2,7 procent 2010 och 2011.
- Sysselsättningen faller med 250 000 personer under åren 2009-2011. Sysselsättningsfallet tillsammans med ett högt arbetsutbud innebär att arbetslösheten stiger till nivåer av 1990-talssnitt.
- Inflationstrycket från arbetsmarknaden blir svagt 2010 och 2011.

LÅNGSAM INTERNATIONELL ÅTERHÄMTNING

Det finns tydliga tecken på att den kraftiga, synkroniserade nedgången i den globala ekonomin är över för den här gången. Konjunkturen tycks ha bottnat och för många länder – bl.a. USA och de stora länderna i Europa – väntas BNP åter öka under det andra halvåret i år och framöver.

Att konjunkturen bottnat stöds av BNP-utfall för det andra kvartalet och ett uppsving i indikatorer som Inköpschefsindex. Mycket låga lagernivåer bidrar till att produktionen tämligen direkt måste öka när efterfrågan efter hand ökar. Ett annat skäl till optimism är att läget på den amerikanska bostadsmarknaden tycks ha stabiliserats under de senaste månaderna.

En viktig faktor för ljusare tillväxtutsikter är att problemen på ränte- och kreditmarknaderna minskat påtagligt. De mindre ränte-spreadarna¹ är en signal om bättre fungerande finansmarknader och att förtroendet mellan olika aktörer i hög grad återvänt.

En fortsatt normalisering av finansmarknadernas funktionssätt, som gör det lättare för företag och hushåll att låna pengar, är en förutsättning för att en varaktig konjunkturuppgång ska komma till stånd. Utlåningen kan dock inte förväntas öka i samma takt som åren före finanskrisen. Det är en faktor som håller tillbaka den internationella tillväxten åren framöver och talar för att den globala återhämtningen blir långsam. I vissa länder, inte minst i USA, är skuldsättningen så hög att hushåll och företag måste korrigera sina balansräkningar, dvs. i nuläget främst genom att minska sin skuldnivå, och en sådan process tar lång tid.

¹ Exempelvis skillnaden mellan statslåneräntan och räntan på bostadsobligationer. Ett vanligt mått på riskviljan i banksystemet är skillnaden mellan tremånaders interbankränta och statsskuldväxelränta, den så kallade TED-spreaden.

Ett annat viktigt skäl till att uppgången efter krisen kommer att bli långsam är att det kommer att ta tid innan investeringarna kommer igång igen på allvar. Det finns mycket ledig produktionskapacitet och det lär dröja innan resursutnyttjandet närmar sig normala nivåer.

Risken för att konjunkturuppgången går i stå bedömer vi ligger i allvarliga bakslag när det gäller situationen på finansmarknaderna i allmänhet och för bankerna i synnerhet, eller i en för tidig avveckling av de kraftiga penning- och finanspolitiska stimulanser som satts in.

Det finns också faktorer som talar för ett snabbare uppsving, vilket kanske vore mer i linje med normal konjunkturdynamik – snabba nedgångar följs i regel av snabba uppgångar. Effekterna av stimulansåtgärderna blir som störst nästa år och spär därmed på de tendenser till en uppgång som finns. Därtill torde det finnas en hel del uppskjuten efterfrågan. Urholkade lager betyder att vändningen blir stark tidigt, men företag och hushåll har säkert också lagt många investerings- och konsumtionsbeslut på is när osäkerheten var som störst under finanskrisen.

SVERIGE: LJUSNING I SIKTE FÖR BNP-TILLVÄXTEN MEN DRAMATISK FÖRSÄMRING AV ARBETSMARKNADSLÄGET

Konjunkturutsikterna i Sverige har ljusnat under våren och sommaren. BNP stabiliserades under det andra kvartalet enligt nationalräkenskaperna och mot slutet av i år väntas tillväxten komma igång. Hushållens konsumtion och positiva BNP-bidrag från lagerutvecklingen är de viktigaste faktorerna för uppgången på något års sikt. Det låga kapacitetsutnyttjandet innebär fortsatt fallande investeringar. Likt den internationella uppgången väntas den svenska uppgången bli ganska långsam. BNP bedöms i år falla med drygt 5 procent och sedan öka med 1,8 respektive 2,7 procent 2010 och 2011.

Risken för tillväxtbesvikelser tror vi främst ligger i en sämre internationell utveckling. Det torde också finnas också en möjlighet till en snabbare uppgång - en mer påtaglig "rekyl" i enlighet med de resonemang vi förde om den internationella utvecklingen.

Tabell 1: Försörjningsbalans

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Privat konsumtion	-0,3	-1,1	2,0	2,0
Offentlig konsumtion	1,5	0,9	0,9	-0,2
Investeringar	2,7	-17,6	-3,9	9,5
Lagerinvesteringar <1>	-0,6	-1,0	1,0	0,2
Export av varor och tjänster	1,9	-14,5	6,0	7,5
Import av varor och tjänster	3,0	-15,5	6,5	8,5
BNP	-0,2	-5,3	1,8	2,7
<1> förändring i procent av föregående års BNP				

Tabell 2: Produktion

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Industri	-3,5	-19,4	2,8	4,5
Byggnads	2,9	-7,1	-1,7	5,4
Övrigt näringsliv	0,5	-2,1	2,5	3,0

Offentlig sektor	0,7	0,1	0,2	-0,5
-------------------------	-----	-----	-----	------

Vi har i beräkningarna antagit att reporäntan börjar höjas först mot slutet av 2010 och då i långsammare takt än vad som ligger i Riksbankens reporäntebana från juli i år. Svagt resursutnyttjande och låg inflation framöver talar för låg ränta under lång tid. Räntan kommer dock att behöva höjas från den extremt låga nivå den nu är på – i praktiken nollränta. Vi tror det är bättre med små höjningar under längre tid, även om den första höjningen kommer tidigare, än stora höjningar under kort tid, även om dessa kommer senare. Företag och hushåll behöver tid för att anpassa förväntningar och beteende till ett annat ränteläge. Det talar inte för att under kort tid höja räntan från nära noll till 3 procent.

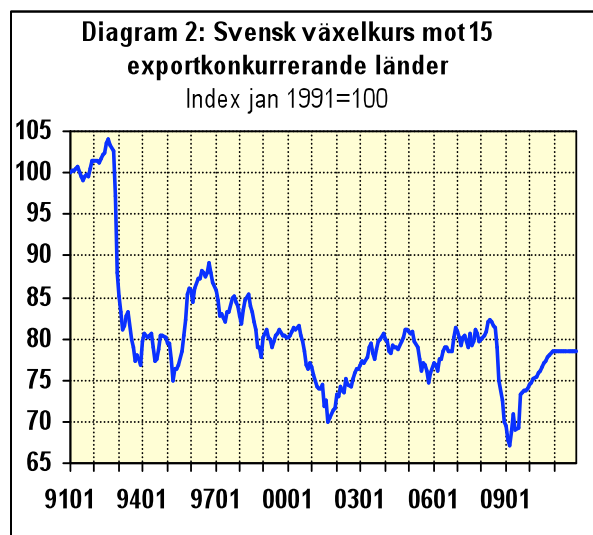
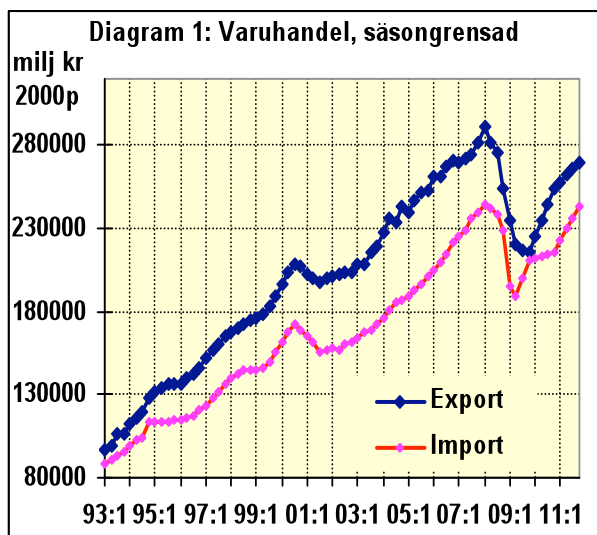
Vi har i prognosuppdateringen antagit en efter omständigheterna fortsatt stram finanspolitisk inriktning. Utöver redan av regeringen beslutad politik antas kommunerna få 5 miljarder kronor i extra statsbidrag 2010. Därtill kommer att pensionärerna väntas få kompensation för att bromsen i pensionssystemet slår till. Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar kan det handla om drygt 3 miljarder kronor 2010 och 2011.

SÅVÄL EXPORT SOM IMPORT TAR FART

Varuexporten föll dramatiskt det fjärde kvartalet i fjol och det första kvartalet i år. Fallet fortsatte under det andra kvartalet och SCB:s statistik för industrins ordergång från exportmarknaden och utfallet för juli i utrikeshandelsstatistiken indikerar att en mer påtaglig uppgång dröjer tills nästa år.

Vi räknar med importen till de viktigaste mottagarländerna av svensk varuexport utvecklas ungefär som den svenska varuimporten. Det betyder rätt stora ökningstal i förhållande till den måttliga BNP-uppgången. Det finns troligen uppdämda importbehov då importen rasat snabbt och hamnat på låga nivåer. Den svenska varuexporten bedöms kunna följa med när den internationella importefterfrågan stiger de kommande åren. År 2011 bör svensk export, med dess inriktning på investeringsvaror, komma att gynnas när investeringarna kommer igång i omvärlden.

Den svenska kronan försvagades kraftigt under hösten i fjol och en bit in i 2009. Därefter har kronan återtagit en hel del förlorad mark och kronförstärkningen väntas fortsätta i linje med att situationen på finansmarknaderna normaliseras och konjunkturutsikterna förbättras. I slutet av 2010 väntas en euro kosta 9,50 och en dollar 6,70 kronor. Det innebär en något svagare krona än under åren före fallet. Sammantaget under perioden väntas de positiva effekterna av kronförsvagningen i fjol bli rätt små.

Importen utvecklas enligt i stort sett samma mönster som exporten. Varuimporten väntas återhämta sig redan det andra halvåret i år och fallet på helårsbasis blir mindre än fallet för varuexporten. Nästa år och 2011 väntas varuimporten växa något långsammare än varuexporten. Tjänsteimporten faller betydligt mer än tjänsteexporten i år när en svag krona innebär att svenskar konsumerar mindre i utlandet och utlänningars konsumtion i Sverige ökar. Importen av varor och tjänster sammantaget faller mer i år och väntas öka något snabbare 2010 och 2011 jämfört med exporten.

Nettoexporten ger ett negativt bidrag till BNP-tillväxten i år på knappt 1 procentenhet och marginella positiva bidrag 2010 och 2011.

DET DRÖJER TILL 2011 INNAN INVESTERINGARNA TAR FART

De totala fasta bruttoinvesteringarna har hittills i år fallit brant och fallet väntas fortsätta under det andra halvåret.

Det kraftiga efterfrågebortfallet och raset för kapacitetsutnyttjandet, särskilt i industrin, innebär att investeringarna i näringslivet väntas falla med över 20 procent i år. För maskininvesteringarna väntas ett ras på hela ca 30 procent. Det låga antalet påbörjade lägenheter under det första halvåret i år gör att även bostadsinvesteringarna väntas falla med över 20 procent. Finansieringsproblem till följd av finanskrisen är en bidragande orsak till att investeringsnedgången blir så snabb. Investeringsrasen i näringslivet motverkas i någon grad av ökande offentliga investeringar.

Tabell 3: Investeringar

Procentuell volymförändring

	2008	2009	2010	2011
Totalt	3,5	-17,6	-3,9	9,5
Industri	2,5	-25,7	-7,2	11,0
Övrigt näringsliv	5,9	-20,3	-5,9	11,1
Offentlig sektor	4,4	6,2	0,8	3,8
Bostäder	-5,4	-21,5	1,6	9,3

Under 2010 väntas investeringarna i näringslivet plana ut då de snabbt fallit till låga nivåer. Därtill kommer att tillgången till krediter komma att förbättras i takt med att

finansskrisens effekter ebbar ut. Låga räntor och en viss prisuppgång på bostäder gör att bostadsinvesteringarna väntas vända upp redan nästa år. 2011 bedöms investeringarna ta viss fart. Även om det finns kapacitet att tillgå efter den höga investeringstakten åren 2004-2007, så bör det samtidigt finnas rätt stora uppdämda investeringsbehov.

Lagerinvesteringarna kommer att påverka BNP-utvecklingen positivt, främst nästa år, när lagerneddragningarna bromsas och på sikt övergår i en viss lageruppbyggnad.

INGEN KÖPFEST MEN STABIL ÖKNING AV HUSHÅLLENS KONSUMTION DRIVER TILLVÄXTEN

Hushållens konsumtion minskade under fjolåret och under det första halvåret i år. Det negativa bidraget från konsumtionen av bilar, och från nettot av svenskars konsumtion utomlands och utlänningars konsumtion i Sverige, var mycket stort.

Under det andra halvåret i år väntas konsumtionen vända upp. Raset i bilkonsumtionen verkar ha bromsats upp och försäljningen i detaljhandeln utvecklas ganska starkt. I Konjunkturinstitutets hushållsbarometer har hushållen blivit allt mindre pessimistiska när det gäller utvecklingen av samhällsekonomin såväl som den egna ekonomin.

Hushållens reala disponibla inkomster bedöms komma att utvecklas svagt i år och de närmaste åren. Förklaringen ligger framför allt i den svaga sysselsättningsutvecklingen som håller nere lönesummans utveckling.

Tabell 4: Disponibel inkomst och privat konsumtion

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Lönesumma	5,8	-0,5	1,2	3,2
Disponibel inkomst	6,6	2,7	0,9	1,4
Konsumentpris, IPI	2,8	2,0	0,5	0,9
Real disponibel inkomst	3,7	0,6	0,3	0,5
Privat konsumtion	-0,3	-1,1	2,0	2,0
Sparkvot (nivå)	12,1	13,6	12,3	11,1
KPI	3,4	-0,2	0,7	1,9
KPIF	2,7	1,8	1,0	1,3
Prisförändringar under resp år				
Hushållens tillgångar	-4,4	3,3	5,2	2,1
Småhus+Mark	-2,3	1,7	6,2	2,4
Börsaktier	-40,0	32,0	10,0	5,0

Extremt låga räntor har inneburit att det husprisfall som började i mitten av 2008 bromsats upp. Huspriserna, mätt mellan årsgenomsnitten väntas vara i stort sett oförändrade i år för att sedan stiga, men i långsam takt, 2010 och 2011. Samtidigt har fjolårets börsras vänts i en rejäl uppgång i år. Mot bakgrund i huspris- och börsutveckling väntas hushållens samlade förmögenhetsvärden stiga måttligt i år och de kommande två åren. Det bedöms leda till att hushållen tycker sig ha utrymme för att dra ner sin sparkvot 2010 och 2011. Den anpassning till det försämrade ekonomiska läget och minskande förmögenheter som lett till flera års ökning av sparkvoten skulle därmed vara avslutad, trots att arbetslösheten fortsätter att öka snabbt. Det kan tolkas som att

sparkvotsnedgången bygger på att den värsta osäkerheten skingrats och förväntningar om ljusare tider framöver.

SYSSELSÄTTNINGEN FALLER MED 250 000 PERSONER OCH ARBETSLÖSHETEN HAMNAR PÅ 1990-TALS NIVÅER

Bilden av arbetsmarknaden i denna prognosuppdatering är fortsatt dystert men något ljusare än bilden i LO-ekonomerna vårprognos från april 2008. Sysselsättningen väntas nu minska med 250 000 personer sammantaget under åren 2009-2011 jämfört med ca 330 000 i vårprognosen. Under det första halvåret i år föll inte sysselsättningen i den grad som kunde förväntas utifrån historiska samband mellan sysselsättning och indikatorer som varsel och antalet nyanmälda lediga platser. Det berodde dels på att företagen inte anpassade arbetsstyrkan och antalet arbetade timmar till den kraftiga nedgången i produktionen – produktiviteten fortsatte att falla under det första kvartalet – och dels på att medelarbetstiden sjönk kraftigt, särskilt under det andra kvartalet.

Antalet varsel har gradvis avtagit under vår och sommar efter den enorma uppgången under hösten 2008 och början av i år. Samtidigt verkar andra indikatorer som antalet nyanmälda lediga platser åtminstone ha slutat att försämrats. Bilden är dock fortsatt bekymmersam och sysselsättningen bedöms komma att falla snabbare i höst jämfört med under första halvåret i takt med att företagen fortsätter att anpassa arbetsstyrkan och försöker komma tillrätta med övertalighet.

Sysselsättningsutvecklingen framöver styrs av i vilket tempo företagen kan minska sin övertalighet och återställa en rimlig produktivitetsnivå. I år väntas produktiviteten i näringslivet minska med drygt 2 procent på årsbasis, vilket håller tillbaka nedgången i antalet arbetade timmar. Nästa år och 2011 ökar produktiviteten kraftigt och antalet arbetade timmar faller respektive är oförändrat trots att produktionen ökar.

Medelarbetstiden, antalet arbetade timmar per sysselsatt, började minska under andra halvan av 2008, sannolikt beroende på minskad övertid. Under det andra kvartalet i år sjönk medelarbetstiden kraftigt, särskilt i industrin, till stor del beroende på de avtal om kortare arbetstid som slutits där. Under 2010 och 2011 väntas medelarbetstiden åter öka, dels på grund av att avtalen om kortare arbetstid löper ut, dels på grund av minskande sjukfrånvaro.

De närmaste årens väntade produktivitetsåterhämtning, som påbörjades det andra kvartalet i år, och bedömningen av medelarbetstiden framöver innebär att sysselsättningen i näringslivet faller med ca 200 000 personer i år och nästa år sammantaget och med ytterligare ca 10 000 personer 2011. Till det ska läggas ett väntat sysselsättningstapp på ca 40 000 personer i offentlig sektor 2009-2011.

Sysselsättningsfallet är mycket starkt koncentrerat till industrin, där sysselsättningen väntas falla med sammantaget 150 000 personer åren 2009-2011. Det ger bilden av djup sysselsättningskris för industrin samtidigt som andra delar av näringslivet känner av en mer "normal" konjunkturedgång.

Tabell 5:

Arbetsproduktivitet

Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Industri	-3,7	-7,5	11,3	7,9
Byggnads	-3,1	-2,5	0,5	2,9
Övrigt näringsliv	-2,1	-0,5	3,8	2,1
Offentlig sektor	1,2	0,6	0,3	0,0

BNP	-1,7	-1,6	3,8	2,5
Näringsliv	-2,9	-2,2	5,2	3,3

Tabell 6: Arbetsmarknadsläget

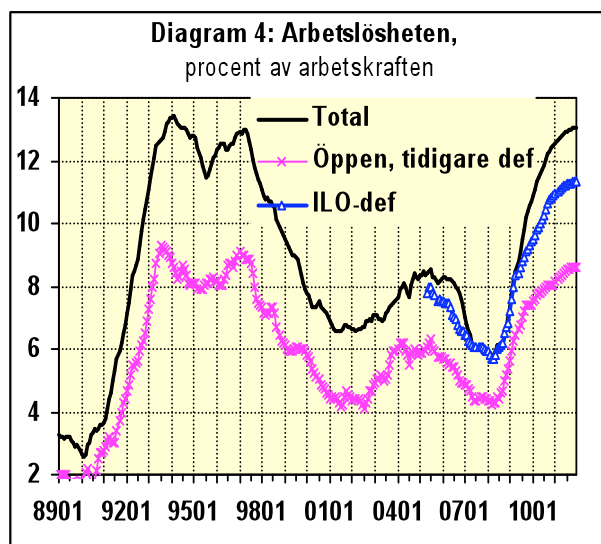
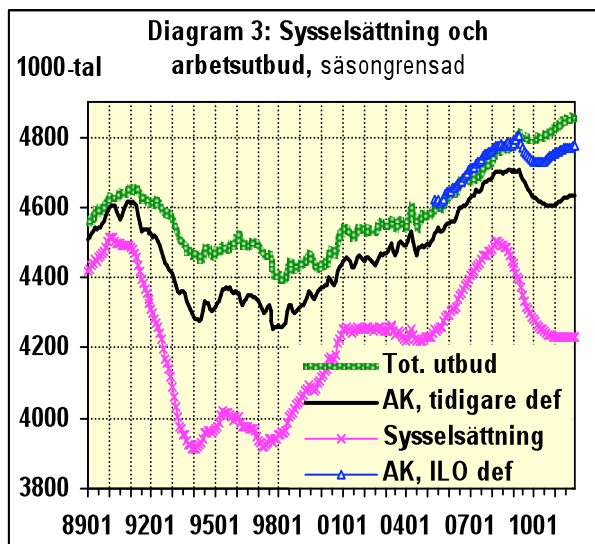
Procentuell förändring

	2008	2009	2010	2011
Arbetskraft <1>	0,9	-0,5	-1,4	0,2
Arbetade timmar	1,6	-3,5	-2,0	0,0
Arbetad tid per sysselsatt	0,6	-0,8	0,7	0,4
Sysselsatta	0,9	-2,7	-2,5	-0,4
Total arbetslöshet, %	6,2	9,2	11,8	12,9
Öppen arbetslöshet, % <1>	4,6	6,8	7,8	8,5
Arbetslöshet, ILO	6,1	8,6	10,2	11,2
Programdeltagare, procent <1> Enl. tidigare def.	1,8	2,8	4,6	5,2

Tabell 7: Sysselsättningen enligt NR

Förändring i tusental

	2008	2009	2010	2011
Industri	-3	-66	-64	-20
Byggnads	14	-7	-7	6
Övrigt näringsliv	53	-19	-35	7
Offentlig sektor	-22	-26	-6	-11
Totalt	41	-118	-110	-19
Därav näringsliv	64	-92	-105	-8

Det totala arbetsutbudet (arbetskraften + deltagarna i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram) har hållits uppe i oväntat hög grad under det första halvåret i år med tanke på den mycket svaga efterfrågan på arbetskraft. Mot den bakgrunden bedöms arbetsutbudet åren 2009-2011 vara högre än vad som ges av historiska mönster i konjunkturbedgångar. En del av förklaringen ligger i den demografiska utvecklingen som är stark, särskilt i år. En annan viktig förklaringsfaktor är ett kraftigt minskat antal personer med sjuk- eller aktivitetsersättning till följd av färre långa sjukfall samt ett

stramare regelverk och ökade ekonomiska incitament att ta arbete. Vår bedömning utgår från att många, men långt ifrån alla, är tillräckligt friska för att träda in i arbetskraften.

Sysselsättningsfallet tillsammans med det förhållandevis höga arbetsutbudet innebär att arbetslösheten, enligt alla sätt att mäta, ökar mycket kraftigt och hamnar på nivåer av 1990-talssnitt.

MÅTTLIG INFLATION FRAMÖVER

I år väntas lönerna i näringslivet öka med 3 procent. Avtalsrörelsen 2010 kommer att bedrivas i en lågkonjunktur även om produktionen har vänt upp och börjat ta lite fart. Lönerna antas öka med 3 procent 2010 och 2011. Det ska ses mot bakgrund av att LO-ekonomerna beräknat löneutrymmet i ekonomin till mellan 2,5 och 3,5 procent de närmaste åren.

Den mycket svaga produktivitetsutvecklingen i år innebär att enhetsarbetskostnaden i näringslivet ökar mycket kraftigt. Importpriserna stiger måttligt, effekterna från kronförsvagningen i år motverkas av att det genomsnittliga oljepriset faller mellan 2008 och 2009. Inflationstrycket från arbetsmarknaden väntas innebära att företagen vinstmarginaler på hemmamarknaden pressas i det svaga efterfrågeläget och ökningen av konsumentpriserna mätt med implicitpriset för privat konsumtion (IPI) stannar vid 2 procent. Samtidigt bedöms den genomsnittliga KPI-inflationen bli -0,2 procent. Den låga KPI-inflationen sammanhänger med att Riksbankens reporäntesänkningar påverkar hushållens räntekostnader för egna hem. Den genomsnittliga inflationstakten enligt KPIF, där man bortser från ränteffekter, väntas bli 1,8 procent i år.

Särskilt 2010 men även 2011 bedöms produktiviteten i näringslivet öka kraftigt. Minskande enhetsarbetskostnader och svag importprisutveckling väntas då ge utrymme för ökade vinstmarginaler när efterfrågeläget förbättras, om än måttligt. Inflationen mätt med IPI och KPIF blir lägre 2010 och 2011 jämfört med 2009. KPI-inflationen stiger ganska snabbt under loppet av 2011 som ett resultat av att Riksbanken då höjer reporäntan.

